

„Коронний злодій“ А. Орнелла — М. Горленко; Гросмейстер — М. Петляшенко; Роза — арт. Кузьменко.

Постановка засл. арт. республіки Гн. Юри.

Оформлення худ. М. Драга.

ЧАСТО нашим державним театрам закидають, що в них нема певної художньої фізіономії. Кажуть, що кожний театр в наші часи повинен мати своє власне художнє лице і притім посилаються на російські театри, де, мовляв, давно вже театральні підприємства діляться по художніх напрямках.

Такі закиди і справедливі і не справедливі. Правда, більшість наших драматичних театрів не має єдиного художнього напрямку. Ми зустрічаємо в них постановки режисерів з протилежних художніх таборів — різні й протилежні і зовнішнім оформленням сцени, і стилем самої гри.

Але чи значить це, що в наших театрах немає власного художнього обличчя? І чи завжди обмеження свого художнього шляху одним якимсь напрямком значить, що даний театр має дійсно свою художню фізіономію?..

Ми робимо завжди грубу помилку, рівняючи наше художнє життя до художнього життя Росії. Там театральна культура має за своєю спиною сотні років більш-менш вільного розвитку, підтримки, державного й громадського меценатства, а український театр знає тільки блуканину з місця на місце. Адже, нема ще й 5 років, як театри на Україні здобули можливість, порівнюючи, певного і спокійного існування. Число їх обмежено і вимагати навіть від найміцніших із них, щоб вони додержувались тільки одного будь-якого напрямку, що найменше наївно. І однак, київський театр „Березіль“ бачив у своїй діяльності певну фізіономію.

Держ. Театр ім. Ів. Франка

(Нарис).

виявлену художню фізіономію. Цей театр і експериментальний увесь час іде своєю самостійною дорогою виробляючи єдину художню лінію.

Однак, і з матеріальних міркувань, і з усіх інших причин приципіального та технічного характеру, не може бути театром єдиного художнього напрямку — театр, що наближається до типу академічного, тобто такий театр, що має не тільки посувати вперед шукання нових театральних форм й консервувати те краще, що лишилось нам од минулого.

Театром такого роду є Харківський Державний Театр ім. Ів. Франка. І звичайно, йому мимохіть доводиться вбирати в себе різні художні течії. Йому треба показувати своєму глядачеві все, бо театр цей, що до характеру своїх глядачів — масовий. Глядач франківського театру найрізноманітніший: від червоноармійця та робітника от варстату до рафінованого інтелігента. Харків — не Москва. Харків не в силі витримати кількох українських драматичних театрів, одночасне існування яких могло б дозволити диференціацію їх по художніх напрямках.

Тепер, слід думати, ясно, чому театр Франка не має „суцільної художньої фізіономії“. Ясно, що він примушений до того, щоб ця фізіономія була різнобарвною, розмальованою в барви різних художників.

Нинішній сезон уже третій числом. Третю зиму грають франківці в Харкові. Перший сезон, початий з усіх поглядів ненормально в жахлих матеріальних умовах, був сезоном бо ротьби за право на існування.

Донна Анна — В. Варенко

ЧАСТО нашим державним театрам закидають, що в них нема певної художньої фізіономії. Кажуть, що кожний театр в наші часи повинен мати своє власне художнє лице і притім посилаються на російські театри, де, мовляв, давно вже театральні підприємства діляться по художніх напрямках.

Такі закиди і справедливі і не справедливі. Правда, більшість наших драматичних театрів не має єдиного художнього напрямку. Ми зустрічаємо в них постановки режисерів з протилежних художніх таборів — різні й протилежні і зовнішнім оформленням сцени, і стилем самої гри.

Але чи значить це, що в наших театрах немає власного художнього обличчя? І чи завжди обмеження свого художнього шляху одним якимсь напрямком значить, що даний театр має дійсно свою художню фізіономію?..

Ми робимо завжди грубезну помилку, рівняючи наше художнє життя до художнього життя Росії. Там театральна культура має за своєю спиною сотні років більш-менш вільного розвитку, підтримки, державного й громадського меценатства, а український театр знає тільки блуканину з місця на місце. Адже, нема ще й 5 років, як театри на Україні здобули можливість, порівнюючи, певного і спокійного існування. Число їх обмежено і вимагати навіть від найміцніших із них, щоб вони додержувались тільки одного будь-якого напрямку, що найменше наївно. І однак, київський театр „Березіль“, безумовно, є тим театром, що має свою власну, яскраво

різні художні течії. Йому треба показувати своєму глядачеві все, бо театру цей, що до характеру своїх глядачів — масовий. Глядач франківського театру найрізноманітніший: від червоноармійця та робітника от варстату до рафінованого інтелігента. Харків — не Москва. Харків не в силі витримати кількох українських драматичних театрів, одночасне існування яких могло б дозволити диференціацію їх по художніх напрямках.

Тепер, слід думати, ясно, чому театр Франка не має „суцільної художньої фізіономії“. Ясно, що він примушений до того, щоб ця фізіономія була різнобарвною, розмальованою в барви різних художників.

Нинішній сезон уже третій числом. Третю зиму грають франківці в Харкові. Перший сезон, початий з усіх поглядів ненормально в жахлих матеріяльних умовах, був сезоном бо ротьби за право на існування

Донна Анна — В. Варен

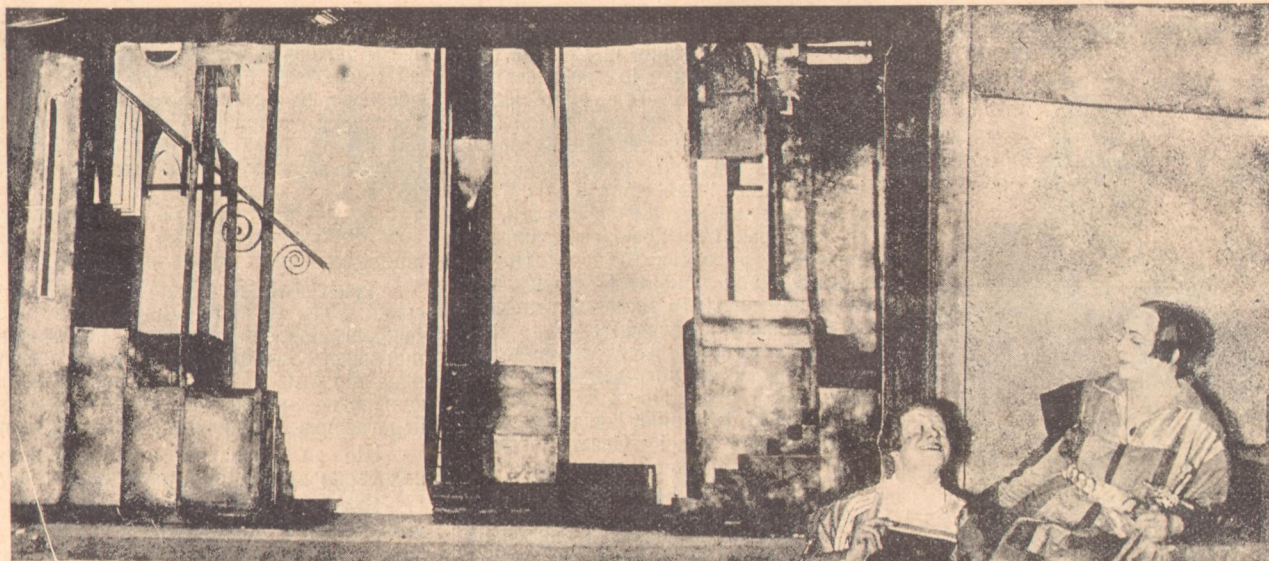

«Коронний злодій». В центрі Мікаель Коркіс — арт. Петіпа; за ним Кардинал — Є. Коханенко; ліворуч Брат-рожевого садку — М. Пилипенко.

Франц-Злодій — Т. Юра та Мікаель Коркіс — Віктор Петіпа.

російської драми там, де де-які російські нероздільно панують російська драма. Тяжка, бо тяжка була боротьба, та й суспільність, що опинилася навколо них, з неї вийшли з неї. Другий

«Камінний господар». Постановка засл. арт. респ.
Гн. Юри. Оформлення худ. В. Комарденкова.

сезон пішов художнє будівництво. Об'єктивні умови були такі, що глядача тягло до українського театру, і франківцям довелося кинути вимушене кустарництво минулого й перейти на широкий шлях будівництва великого театрального діла. Ціла серія постановок („97“, „Полум'ярі“, „Вій“ та інші) виявила, що театр має міцний акторський склад, що артисти легко йдуть на роботу над старими формами театрального реалізму і на опанування естетичного новаторства нинішнього дня. Майже кожна нова постановка в минулому сезоні, незалежно від міри її успіху у публіки, була великою художньою подією, що викликала багато суперечок в пресі та громадських колах. Минулим сезоном театр остаточно завоював глядача і своє стале місце.

Що ж приніс з собою нинішній сезон, що вже закінчується?

Увесь час перед театром стояло завдання: не тільки створити великий

матургії, збільшувати кадр артистів і власної режисури. Для всього цього, звичайно, потрібні відповідні сприятливі об'єктивні умови. Сам театр може тут тільки в більшій чи меншій мірі допомагати.

Торік блиснув своєю віднині славнозвісною драмою „97“ новий для України драматург, Микола Куліш. Властиво, його відкрив і, коли хоче почасті й породив Франківський театр. Драма Куліша здобула тут, як і сам драматург, своє бойове хрещення. Звідси пішла слава і п'єси, і самого драматурга. Нинішній сезон відкрився його ж п'єсою „Комуна в степах“. Цим театр підкреслив, що його цікавить рідна драматургія, притім драматургія революційна. Вже попередніми сезонами театр привчив бачити в собі провідника революційних ідей на кону. Увесь уклад цього театру такий, що він подібний до того, як колись Московський Малий театр був розсадником загальної культури в Росії, — став виразником художньої української і, безумовно, передової культури.

Дальше постановка нинішнього сезону п'єси Ромашева „Воздушний пирог“, перекладено з російської мови, як і пізніші „Мандат“ Ермана — по-

Сганарель — М. Пилипенко; Дон-Жуан — Віктор Петіпа.

М. Марьяненко.

до українського театру, і франківці за-
 долося кинути вимушене кустарництво мину-
 лого й перейти на широкий шлях будів-
 ництва великого театрального діла. Ціла
 серія постановок („97“, „Полум'ярі“, „Вій“
 та инш.) виявила, що театр має міцний ак-
 торський склад, що артисти легко йдуть на
 роботу над старими формами театрального
 реалізму і на опанування естетичного нова-
 торства нинішнього дня. Майже кожна нова
 постановка в минулому сезоні, незалежно
 від міри її успіху у публіки, була великою
 художньою подією, що викликала багато
 суперечок в пресі та громадських колах.
 Минулим сезоном театр остаточно заво-
 ював глядача і своє стає місце.

Що ж приніс з собою нинішній сезон,
 що вже закінчується?

Увесь час перед театром стояло зав-
 дання: не тільки
 створити великий
 драматичний укра-
 їнський театр в ці-
 лому, а й допома-
 гати народжува-
 тись та розвива-
 тись національно-
 революційній дра-

і франківців режисури.
 Для всього цього,
 звичайно, потрібні
 відповідні сприят-
 ливі об'єктивні
 умови. Сам театр
 може тут тільки в
 більшій чи меншій
 мірі допомагати.

Торік блиснув
 своєю віднині славнозвісною драмою „97“ новий для України драматург,
 Микола Куліш. Властиво, його відкрив і, коли хочете почасти й породив
 Франківський театр. Драма Куліша здобула тут, як і сам драматург, своє
 бойове крещення. Звідси пішла слава і п'єси, і самого драматурга.

Нинішній сезон відкрився його ж п'єсою „Комуна в степах“. Цим
 театр підкреслив, що його цікавить рідна драматургія, притім драматургія
 революційна. Вже попередніми сезонами театр привчив бачити в собі про-
 відника революційних ідей на кону. Увесь уклад цього театру такий, що
 він подібно до того, як колись Московський Малий театр був розсадником
 загальної культури в Росії, — став виразником художньої української і,
 безумовно, передової культури.

Дальше постановка нинішнього сезону п'єси Ромашева „Воздушний
 пирог“, перекладено з російської мови, як і пізніш „Мандат“ Ердемана — по-
 части були даниною театральної моді. Навряд чи знайдеться у всьому
 Союзі, крім Москви, більш-менш значний театр, де не ставилось би цих
 комедій. Франківці поставили їх, головне через те, що в український дра-
 матичній літературі нема ще свого сучасного комедійного репертуару, а
 глядач його вимагає. З друго боку — є безумовна потреба знайомити
 публіку і з новітньою російською драматургією.

Сганарель — М. Пилипенко; Дон-Жуан —
 Віктор Петіпа.

Мандат — М. Марьяненко.

Мандат. Постановка Б. Глаголіна, оформлення
 П. Петрицького. Гулячкін — Красноярський; Варька —
 Г. Горленко; Надія Петровна — Г. Борисоглібська.

Шіринкін — О. Ватуля; Настя — В. Варецька; Валеріян Сметаніч — Н. Козаківський;
 Автоном Сігізмундовіч — Є. Коханенко; Агафангел — М. Пилипенко; Анатолій —
 В. Маслюченко; О. В. Сметаніч — М. Петляшенко.

З боку формальних художніх досягнень ці дві постановки не перевищили того, що досяг театр за минулого сезону. Ставив ці дві речі реж. Глаголін, що в значній мірі повторив тут самого себе. Тут було вжито сценічних метод, що властивіші кіно, циркові та інш., ніж театрові. В процесі роботи театральної трупі, звичайно, має значіння і цей етап. Тим, що введено сторонні методи образності, досягнуто певної тренівки в розширенні діапазону акторської творчості. Актори звикали до нових метод збагачували свій досвід, а значить, і способи свого впливу на глядача.

До другої групи слід віднести дві постановки головного режисера франківського театру Гната Юри: „Свято Йоргена“ і „Камінний Господар“ (Лесі Українки). У п'єсі „Свято Йоргена“ театр показав, що він може піднятися до рівня соціальної сатири навіть тоді, коли матеріал для цього і не досить вдячний. П'єса, де показано — як можна, дурити нарід хитромудрими комбінаціями церкви, має де-яку невитриманість ідеології. Але франківці зуміли відповідною трактовкою підкреслити найцінніші місця тексту і затінити найслабіші. І властиво, незначний або мало значний літературний твір, дякуючи міцному акторському ансамблю вдумливому підходу режисури, стає

інтелігентні, що до того цуралася українських вистав. А тут мало значіння й те, що перед цією публікою показали Дон-Жуана якого роніше грали за Пушкіним Мольєром, а тут він являється в українському вбранні зберігши, однак свої основні європейські риси. До постановки „Камінного Господаря“ запрошено відомого російського художника Комарденкова, який дав стильний макет. Навіть при де-яких дефектах режисерського та виконавчого порядку постановку „Камінного Господаря“ треба вважати за потрібний і позитивний етап на шляху розвитку українського драматичного театру. Ця вистава, по-перше, вернула театр до своєї літератури, а по-друге, виявила, що театр може стати значним, дбаючи не тільки про вдосконалення зовнішніх сценічних ефектів, а й про художнє слово.

Три сезони діяльності театру імені Франка виявляють, що акторський колектив тут зміцнів і художньо виріс. Правда, тим, що відкрили в Донбасі філію цього театру, відтягли частину акторських сил. Але основний кадр, звичайно, з художнього боку розвивається. Нема ніякого сумніву, що й надалі треба зміцнювати склад і якість, і кількісно, поповнюючи його частково свіжими силами, кажемо, частково, бо раптом перетасовка трупі не дасть змоги творити погодженого ансамблю.

Що до режисури, треба засвоїти той погляд, „варяги“ гарні тоді, коли вони дійсно допомагають налагоджувати справу, й розвивати її.

Нахил у бік національного — по всіх рішуче лініях пояснюється міркуванням доцільності в питаннях культурного будівництва взагалі. Мова і все інше в національній культурі цінні для світового прогресу тоді лише, коли допомагають розкривати творчі дані науки. Один простий механічний переклад чогось на іншу мову мети не досягає.

Так у культурі взагалі, а в художній — особливо. Отже, український драматичний театр цілком відповідатиме своєму призначенню тільки тоді, коли він стане на шлях як найбільшого викачування з народних мас — своїх драматургів, режисерів, акторів, художників.

Безперечно, тільки таким шляхом і повинен йти всякий український театр. Є всі підстави гадати, що це буде критерієм і в подальшій роботі нашого столичного театру, українсько-драматичного театру імені Івана Франка.

вання з на-
родніх мас —
своїх драма-
тургів, режи-
серів, акторів,
художників.

Безперечно,
тільки таким
шляхом і по-
винен йти вся-
кий україн-
ський театр.
Є всі підстави
гадати, що це
буде критерієм
і в подальшій
роботі нашого
столичного те-
атру, україн-
сько-драмати-
чного театру
імени Івана
Франка.

І. Туркельтауб.

Ліворуч Чухало—В. Кречет; Марина—Л. Ста-
ниславська; Кошарний—Тер. Юра; Рагачка-
бандит—Ю. Іванів; Кошавка—Є. Коханенко;
Ступа-Куркуль — Ю. Спішинський; Зверху—
Кошавка — Є. Коханенко.

цінним агітаційним засобом, даючи цікаву оригінальну виставу. Саме в цій виставі виступив у франківців уперше відомий російський артист, Віктор Петіпа. Крім того, що труп театру придбала ще одного сильного актора, прихід на український бік такого артиста має ще й інше значіння. Цей прихід значить, що сучасний український театр така жива могутня сила, що притягає до себе великі артистичні таланти. Потім, перехід Петіпа в український театр покладає початок зближенню російських артистичних кол з українськими. Початкова боротьба за право на існування українського театру—боротьба, що її доводило: вдержувати головним чином з російським театром, тепер уже втратила свою гостроту, але перше оточення ще цуралося другого. і перехід в український театр таких видатних артистів, як Петіпа, має бути однією з ланок того ланцюгу, що кінець-кінцем, пе-
е-
кинеться між обома сторонами.

Петіпа, що грав центральну ролю Йоргена в п'єсі „Свято Йоргена“ виступив і в головній ролі п'єси Лесі Українки „Камінний Господар“. Він прибавив до театру своїми виступами значну частину тієї російської

В центрі—Лука—Ю. Чарський; сидять біля нього на підлозі, ліворуч Микишка—М. Пилип-
Мотринька—А. Кузьменко; праворуч—Химка—В. Маслюченко.

В Листопаді

О. Довженку.

І Берліну мій друг привіз спокійні манери великого міста і трошки напівночі на скронях. Його замріяність не виходить за ці межі. І лише хвилиною незрозумілих вечорів його дух буйно розквітає.

Мій друг думає образами й фарбами. Він не є художником, бо це слово означає безкінечну кількість обривів. У мого друга один обрив—конкретне думання.

Підходячи до його розчищеного вікна, я здалеку ще бачу, як кінчиком своєї фарбовної флейти він грає ясну мелодію на полотні.

Заходь!—каже він, розмазуючи фарбу.

І заходжу.

Кладу вам свій привіт,—бурчить мій друг, проводячи лілову смугу по нощі свого твору,—сідайте собі десь. Я вирішую завдання конкретного твору.

Філософія мого друга мені ніколи не набридає. Коли смеркається—електрика починає красти відблиски фарб. Вони гублять своє лице. Їх не можна брати, вони ввечері мінливі, як настрої.

Друг уміє мовчати так, як і оповідати, і його можна поставити за шпалерами в сояшники, або дати йому між ноги отаманського коня.

У нього лежить сотні тюбиків фарб. Свій заробіток він залишає в магазині, вишукуючи нових кольорів, і в низький халупці плотника, що робить йому рами до полотен. А потім розказує своє чергове плавання в абстракцію і висипає на стіл безкінечні тюбики.

І такий багатий, як папуга, що має сотні фарб і сотні років перед собою, гойдаючись над затишною бухтою тропічного моря.

Мій друг гладить рукою білу упругість гарно натягнутого полотна—найблизчу могилу всіх фарб.

— Площина—є щось символічне. Оволодіти нею—то найважливіше завдання такого пачкуна, як я.

— Простори тектимуть з-під вашої руки, полотню це зробиться цілим світом—тільки розплющте очі тоді, Любима тінь покаже теплість думки, червона радість освітлить вашу мазанину щирістю, усміхнеться синіми очима глибина...

— О, це мені не так легко вдається, потрафити кулею дівчину, або поцілувати копійку. Я мав сказати навпаки, будь ласка!...

І мій друг оповідає, підібравши під себе одну ногу. Його рука нервово ворухить пальцями на коліні. Я сиджу, передчуваючи конкретне, і мені здається, ніби я бачу свічення його мозку. Я ніби бачу все наперед, як в листопаді.

... На вулиці він сам, сам як у степу. Листя осені іноді виблискують на світлі останнього променя й падає, голодний пес звідкільсь меланхолічно жаліється на життя. Тепла рука осені відчувається на купі брудного й вохкого листа. Поміж будинків світиться золотий клен.

Вся вулиця така непривітна. Романтики шукає він на такій вулиці. Журні моменти життя пронизують його, як протяг. Зачиняйте двері, громадянко Ніч!

На синьому просторі пливе вона, зайшовши, і світить вогні. Загориться поперше сім зорь на півночі, закликаючи у невідоме кіно «Золотого Воза». Дівчина родиться з фарб і тіла. Він знає, що це повинно бути. Бо інакше—нащо фарби на палітрі?

— А сквер віддихується як кінь, що впав пробігши усі мілі дня. Луна йде підголосками по алеї.

Він відпочиває на скверові. І мідний роздільний дзвін розноситься вгору, відраховуючи секунди, надаючи їм незвичайної ваги і значимости. На ясному небі, над людьми суворо точить хрест не своє саяво, приковує погляд. Надзвичайна думка!

Він уявляє собі живого доктора—гіпнотизера. Блискучий тримаючи молоток у руці, доктор монотонно відраховує секунди. Воля схиляється. Пацієнт, сидячи, спить, похитуючись, як повний колос. Храм, неймовірний храм, панує вгорі.

— Страшенно дикунська рука підписались на його проєкті!..

...у нього лежить сотні тюбиків фарб. Свій заробіток він залишає в магазині, вишукуючи нових кольорів, і в низькій халупці плотника, що робить йому рами до полотен. А потім розказує своє чергове плавання абстракцію і висипає на стіл безкінечні тюбики.

Я такий багатий, як папуга, що має сотні фарб і сотні років перед собою, гойдаючись над затишною бухтою тропічного моря.

На ясному небі, над людським суверенним поглядом. Надзвичайна думка!

Він уявляє собі живого доктора—гіпнотизера. Блискучий тримаючи молоток у руці, доктор монотонно відраховує секунди. Воля схиляється. Пацієнт, сидючи, спить, похитуючись, як повний колос. Храм, неймовірний храм, панує вгорі.

— Страшенно дикунська рука підписались на його проєкті!..

У березня Н-ський український червонознаменський полк одвідали члени ЦК МОПР'у та виконком Комінтерна: організатор партизанських загонів у Болгарії тов. Грудов, член ЦК французької компартії та член президії Комінтерна тов. Жерань (в центрі групи). На зборах червоноармійців вони зробили доклади про революційний рух в їхніх країнах.

Людина на скверові думає образами, сягаючи розумовими блисками в нетри цви.

І він малює собі на місці храму свій витвір, вільно дихаючи грудьми і відпочиваючи на своєму творінні.

Це буде дівчина зі снопом, тіло, повне крові і м'язів, здорові груди, що ось-ось мають колиснутись від дівочього руху. Сніп жовтий, важкий — символ життя і врожаю на фоні зелени і сині. Дівчина — трохи легкодумна по своїй поганський глибині.

Котиться деревами шелест і зриває потроху жовту їхню одіж. Серце стугонить. Якесь рука завела пружину і закинула ключа в море. Ключа не знайдеш. Тому — користайся кожною осінню, серце!

Деся поливають асфальт. Він блищить в останнім світлі догораючого дня. Ніч іде...

Він задумливо жує кінчик газети. Він замислився, дослухуючи рештки згасання. Ловить окремі тони завмираючих вулиць. Саме — пора перелому дня на вечір, роботи — на галас вечірній, пустотливі верески і парфюмний дух.

В такі хвилини стає тихо наче і незвичке до тиші вухо дзвенить снагою, невідомою увагою і срібною чуйністю.

В такі часи наповнюємо свій разум жаром і піднесенням, золотоносною рудою спостережень. А довгими вечорами і творчими ранками одмиваємо крупинки золота!

Сніп із пшепиці-важкий і пахучий пливе в повітрі. Він хвилюється, як марево, і це вже не сніп, а дівчина. Вона подібна до витвору художника. Синій колір її очей відбивається на мокрім асфальті. Соляна країна і степова безмежність випустила її на своїх грудях. За нею побігти хочеться кожному, а мій друг, обігритий синім поглядом, прийняв це за привітну усмішку наступного вечора. Він піднісся й пішов за нею поволи, не виймаючи рук із кешенів...

Друг перериває оповідання. Ходить по кімнаті, свистом розгоняючи тіні. Він почав з лірики, з випробовування фарб. Накидав фон до картини й разом-же залишив у де-яких місцях зайвої фарби.

Він далі візьме її з тої осінньої самотності, з тої зелени, що він її

На шляху поповся художників друг — писака, що саме доїдав пообідішню порцію винограду. Він нищпорив поглядом по верхів'ях дерев по визерунковій лінії, контурів хмар. Він жагуче шукав тем, не гребуючи нічим.

Писака пішов поруч художника, гризучи нігті. А художник малював словами красу дівчини зі сномом, і слова його горіли. Він не відчував ніякої банальності писаки.

— Ти не маєш права висаджувати в повітря храмів.

Зараз же на розі вулиці за сквером стояв шахрай і простягав руку. Це була дитина храму і найзапеклий ворог мого друга. Третій раз ставав на шляху художникові і третій раз мусив художник змінювати маршрут, простуючи до дому.

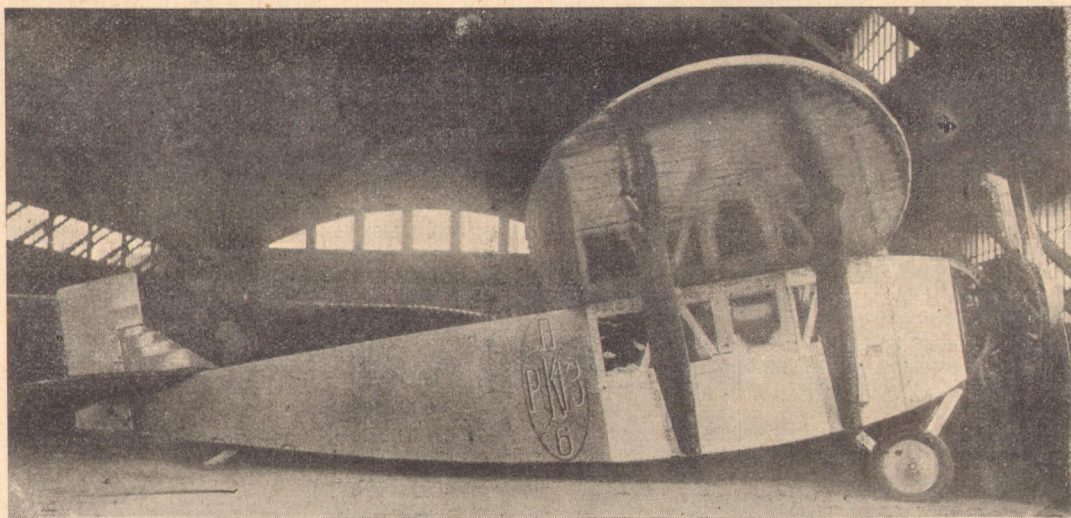
І на цей раз, почувши «подайте», що кінчалось добрим басом в бор старця, — мій друг хутко повернув назад і пішов до дому другим шляхом, навіть не поправившись з писакою. Він ішов мовчки, злісно плювавши відчинені ворота по дорозі і скинув пальто, понісши його далі в руках.

Завше став повертатися друг об одній годині до дому. Він не зустрічав старця, бо вибрав собі інший, шлях, звикнувши й полюбивши його.

Дівчина подарувала йому вже не одну усмішку, не одержавши

друга ні усмішки ні привіту. Вона була голим художником і не мала виходу на іншу роль. Про церковного вибуху не лижався до здійснення

Сквер знову відчувався, як кінць пілнів дня. Листя помосипалося з вітів і сід художникові на кешенях. І дим з папири вивисся і припадав до лі, як підстрелений. Мій друг прочитав газету фейлетоном писаки. На лавці, засипана стям. Мій друг думав, слідкуючи за фарб хмар. Так і завжди ває, що банальні писують папір. І писали переказав своїм штампованим слонам розмову з художником. Убогим юмором закінчив він проект художника. Крізь рядки пролядала самодовольна усмішка писаки. Ну, ба він не перл зі своєї низької височини? А налена думка — є банальність?.. Друг замислився, прощаючись зі своїм витвором. Проплила дівчина, й сніп, важкий сніп, як урожай, і зникло все в прозорім осінньому повітрі. Хвилини минали, як проходять і минають люди. Ще одна дівчина закінчилась, коли наблизилась дівчина з синім поглядом. Тепер нарешті

Самольот радянського інженера Калініна. Такої ж конструкції будеється самольот що полетить від України в повітряній експедиції до Туреччини. З наступом слідуючої весни на цих самольотах Укрповітряношлях влаштує регулярне сполучення між Москвою та Персією. Міцність цих самольотів — 160 кіньських сил. Швидкість їх перевищує 160 кілм. на годину. Для остаточного виявлення участі України в закордонних перельотах до Москви виїхав відповідальний секретар ЦК Аерохему України та комісії по організації закордонних перельотів тов. Горікольд.

банальність?.. Друг замислився, прощаючись зі своїм витвором. Проплила дівчина, й сніп, важкий сніп, як урожай, і зникло все в прозорім осінньому повітрі. Хвилини минали, як проходять і минають люди. Ще одна дівчина закінчилась, коли наблизилась дівчина з синім поглядом. Тепер нарешті

ється, як марев, і це вже не сніп, а дівчина. Вона подібна до витвору художника. Синій колір її очей відбивається на мокрім асфальті. Соняшна країна і степова безмежність випустила її на своїх грудях. За нею побігти хочеться кожному, а мій друг, обігритий синім поглядом, прийняв це за привітну усмішку наступаючого вечора. Він піднісся й пішов за нею поволі, не виймаючи рук із кешенів...

Друг перериває оповідання. Ходить по кімнаті, свистом розгоняючи тіні. Він почав з лірики, з випробовання фарб. Накидав фон до картини й разом-же залишив у де-яких місцях зайвої фарби.

Він далі візьме її з тої осінньої самотності, з тої зелені, що він її наляпав без міри на сквер, і з того закинутого в море ключа, що заводить раз на вік людську пружину.

Акорд ще звучить і пливе по кімнаті, щоб улетіти в вікно. Мій друг затягується тютюном і мружить очі. Його мовчання підкреслює думки, як правильно поставлена павза. Він уміє мовчати так, як і оповідати. Його мовчазна промова утворює романтику й заповнює нею шелест за відчиненим вікном. Оповідання починається непомітно і йде трохи нервово, перебігши за павзу кілька днів.

Двоє військових сидять на лавці в скверові. Мій друг сідає коли них обмірюючи очима храм і пускаючи дим папироси невеличкими хмарами. Він сидить у повний задумі, весь час, правда, скошуючи очі вбік, де синій колір очей буде підходити до нього.

Далі почалась була розмова, обірвалась і знову потім почалась, нагадуючи хвилі коло берега. Уже з цього часу мій друг має повний проект того, що він задумав.

Військові зовсім не сперечались, що до можливості проекту. Вони цілком примітивно мислили, сприймаючи химеру як факт і реальність, як далеку фантастику. Їхній мозок не відокремлює ще утопії від реальності, як і всякий первісний мозок.

Вони посперечались лише за цілість шибок поблизу, як наслідок діла.

— Що ж,—сказав перший з військових—велетенська дитина з поцілунками чорної віспи,—узоровать не штука! Двацять десятків це коштуватиме. Бо й кому вона тепер потрібна?

Проект був далекий від дійсності, межував із забороненими гранями розуму і тому сприймався, як накреслена чітко формула.

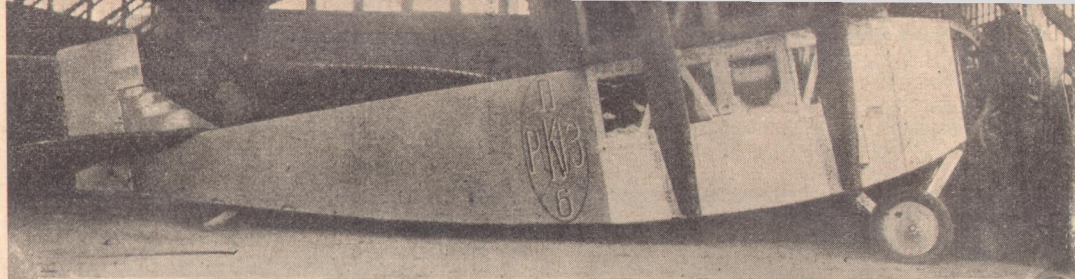
Художник пускав далі тютюнові хмари, і хто знає що проходило в його голові? Він ясно і чітко знає своє місце в системі подій. Ясно до болю, навіть коли галюцинації від утоми.

На такому й покінчили, що роботу буде зроблено чесно і зі знанням діла. Другий військовий, молодий, захлинувся враз суворістю. Його непокоїло, як сказав він, те що коло хреста висить антена.

Дівчинка якась, граючись, влучила мого друга м'ячем і почервоніла сама як м'яч. Жовта соняшна фарба сідала на лістя дерев з тим, щоби не зникати й ранком.

Довго йшов час. Не один жовтий лист упав на коліна.

Він напружено чекав дівчину, ніби вона була йому годинником. Дівчина нарешті пройшла, ступаючи по своїй тіні а мій друг підвівся йти за нею. І дзвін в його серці не вгавав. Цей дзвін чомусь лунав у голові і ніби снувався з очей, як «бабине літо».

Самоліт радянського інженера Калініна. Такої ж конструкції буде літати літати від України в повітряній експедиції до Туреччини. З наступом слідуєщої весни на цих літальних апаратах Укрповітряношлях влаштує регулярне сполучення між Москвою та Персією. Міцність цих літальних апаратів—160 кіньських сил. Швидкість їх перевищує 160 кілм. на годину. Для остаточного виявлення участі України в міжнародних перельотах до Москви виїхав відповідальний секретар ЦК Аероходу України та комісії по організації міжнародних перельотів тов. Горікольд.

банальність?... Друг замислився, прощаючись зі своїм витвором. Пропливали дівчина, й сніп, важкий сніп, як урожай, і зникло все в прозорім осінньому повітрі. Хвилини минали, як проходять і минають люди. Ще одна дівчина закінчилась, коли наблизилась дівчина з синім поглядом. Тепер нарешті знаходив час слухний. Друг підвівся і пішов їй на зустріч, почувачи, що він не може мовчати, що він мусить щось значиме розповісти. А, підійшовши близько і взявши за плечі, з лагідністю сказав, не пам'ятаючи себе.

— Ви вже тепер не потрібні.

Дівчина почервоніла і говорила щось неважливе, беззмістовне. Вчувалась за цим усім туга. Туман розвіявся по скверові ще раз, і з ним пішов і синій погляд, такий гарячий зблизка.

Мій друг повернувся до дому. Но скидаючи капелюха, він видушив з трубки синьої фарби і розтер її. Потім почав заповнювати нею полотнище.

Тут прийшов я—його друг і почитатель.

— Заходь!—сказав він, розмазуючи фарбу.

І я вислухав його мовчки, сліdkуючи за пензлем, яким він підкреслював думки. Стало темно.

— Думав я. йдучи до дому. Вже мозок розсипався іскрами від ударів крові. Думка сягала в загірню сторону, та заважало таке місто. Захотів, щоб зникло воно—брудне, з вулицями й електрикою, що краде відблиски фарб. Щоби величне місто—велетенське повстало на руїнах. Мільйони вікон, щоб обступили мене з боків. На хмарах пливли б електричні літери і меркло б під ними кіно «Золотого Веза»...

У відчинене вікно кімнати долинуло одне слово—не то його сказав хтось, не то—проспівав жалібною нотою. Мій друг вийшов з кімнати, перервавши розмову. В кімнату входило низьке й тягуче.

— По-одайте!

Я вглянув у сутінь вулиці. Мені журно стало чогось. Я не розумів мого друга раніш. Я розумію його тепер. Це я—той писак і це я залишив дівчину годинником у чужім вікні. Вона ніколи не наблизиться до мого друга...

(З Берліну він привіз спокійні манери великого міста. Я завжди любив тимую його замріяну мудрість і снаину на скронях).

Листопад обтрушував з дерев лістя. Воно падало повз вікно, шелестіло й одсвічувало жовтим. Замовк раптово голос старця, і все дослухалось ніби до постріла. А може його не було.

Мій друг зайшов до кімнати згодом, ми сиділи довго мовчки. У відчинене вікно летіли комарі й метелики. Від їхньої присутності наче дзвеніло саме повітря.

— Струмок думки від чужої руки мутнішає, і часто краще буває простріляти копійку, ніж поцілувати дівчину.

Юр. Яновський.

СИЧИЙ

ПАКЕТ

Бурхливі, революційні роки на Україні, наступають швидко.

І робітничому селу готується повстання робітників проти панської шляхти. Не маючи потрібних сил, робітники

Тим часом робітники залишають завод і відправляються в ліс, до повстанського табору.

Петро веде пакета від Гурчака. По дорозі заїздить в село до знайомої дівчини Надійки.

Батько цієї дівчини — глитаї, приятель попа й гайдамаків, непомітно вик-

БУРХЛИВІ, революційні роки на Україні, наступають поклади.

В робітничому середовищі готується повстання робітників проти панської шляхти. Не маючи потрібних сил, робітники встановлюють уполіцейшувати зв'язок з Червоноармійським штабом Гурчака.

З цією метою посилюють зв'язок з пакетом молодого робітника—Петра.

По дорозі до штабу з Петром стає ціла низка пригод.

Гайдамацький сотник Галуз з двома гайдамаками зустрічає його в лісі.

Петро кидається втіяти.

Після безконечної погоні—кінь Петра і він сам ледве не попадає до рук гайдамаків.

Однак йому пощастило врятуватися і він привозить пакета Гурчакові.

Тим часом робітники залишають завод і відправляються в ліс, до повстанського табору.

Петро везе пакета від Гурчака. По дорозі заїздить в село до знайомої дівчини Надійки.

Батько цієї дівчини—глитай, приятель попа й гайдамаків, непомітно викрадає пакета.

Петро приїздить до табору—пакета нема.

Батько його—Василь Зуб—ватажок повстанського табору, пропонує судити Петра.

Його засуджують до розстрілу. Але ось повним кар'єром, втікаючи на коні від гайдамаків, під'їздить Надійка. Вона привозить пакета. Петра врятовано.

Ось зміст картини „Синій пакет“, знятої за сценарієм Г. О. Шкурупія та В. Ігнатовича.

Ставив картину режисер театру „Березіль“ Ф. Лопатинський. Оператор—Калужний, художник—Суворов. У головних ролях знімалися артисти: Пігулович Зінаїда, Крига, Щербак, Мерлаті, Симонов.

Угорі—Зуб. Надійка, В овалі—зустріч. Петра з гайдамаками.

В ПАЗУРАХ РАДВЛАДИ

„В ПАЗУРАХ Радвледи“ чи пригоди фабриканта (комедія), вірніше траги-комедія одного з багатьох тих, кого революція після довгого кидання викинула на берег потойбічного світу, в момент коли подібні явища перестали бути сенсацією, перестали бути в моді, остогидли закордонним хазяям — а через те і „гостинність“, виявлена останнім скалкам розбитого корабля, була відповідною страченому до них інтересу.

Картину ставив режисер Сазонов, з художником Баллюзеком, операторами Дробініним та Веріго-Даровським.

Коротенський зміст картини такий:

Весело живеться фабриканту Вольферу, ніщо не порушує його душевної рівноваги.

Фабрика дає великі прибутки, а це дає Вольферові змогу жити в повному достаткові в п'яному чаді ресторанів і безпутства.

Але Жовтнева революція застae, несподівано, цілком до неї не підготовленого Вольфера, вибиває його і йому подібних з звичайної колії.

Після перевороту почалися труси, реквізиції, націоналізація громадські роботи і т. инш.

Вихід один — тікати туди, де під південним ласкавим сонцем Крима золотом виблискують погони.

Скінчилися всі муки.

Вольфер в Криму.

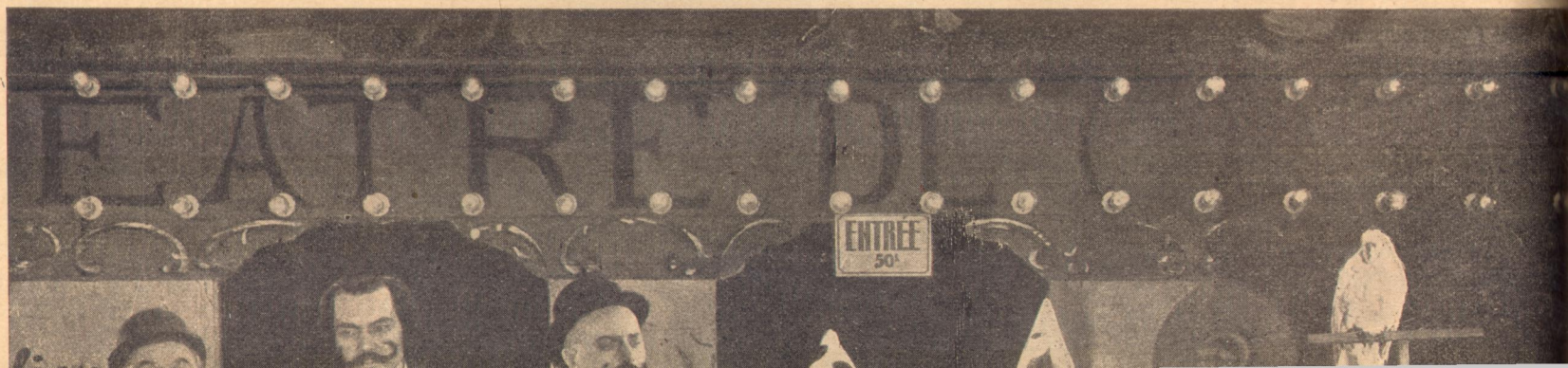
Йому вдається закласти свою фабрику, але всі гроші незабаром переходять до тих, що обороняють відчизну та провадять націоналізацію врангелівськими способами.

Переживши відступ білих та всі „вигоди“ їхньої оборони Вольфер попадає за кордон.

Рештки врангелівських грошей втратили всяку ціну.

Всі його екскурсії по комітетах допомоги емігрантам не приводять ні до чого.

Вольфер починає свою трудову кар'єру з ролі чистильщика чобіт.

жити в повному достаткові в п'яному чаді ресторанів і безпутства.

Але Жовтнева революція застає, несподівано, цілком до неї не підготовленого Вольфера, вибиває його і йому подібних з звичайної колії.

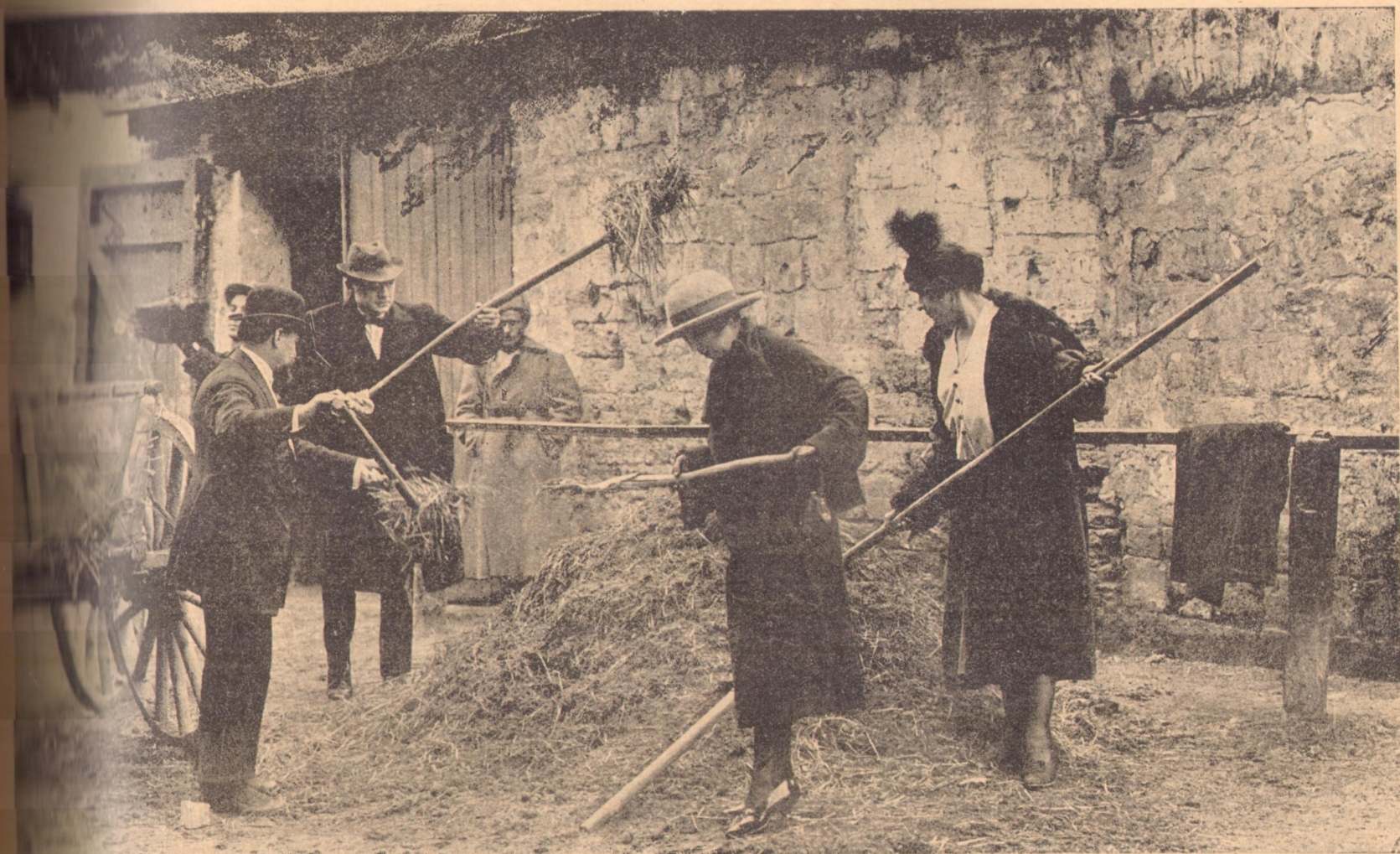
Всі його екскурсії по комітетах допомоги емігрантам не водять ні до чого.

Вольфер починає свою трудову кар'єру з ролі чистильщи

чобіт.

Вольфер і Ріта в паризькому балагані

Буржуазія на примусовій праці..

Після невдалої спроби в
деяких галузях праці
чим повстає перспек-
тива голодної смерті і тільки
співбачлива зустріч з Рітою
заставляє її за прихиль-

Він приніс відповідь ро-
бітників колишнього заводу
Вольфера.

Відповідь зрозуміла для
нас.

Буржуазія на примусовій праці..

Агенти по реквізиції виявляють на Вольферві кілька костюмів.

Він приніс відповідь робітників колишнього заводу Вольфера.

Відповідь зрозуміла для нас.

Вольфер лишається на амплуа клоуна в одному з балаганів бурхливого Парижу.

Поруч цього фільм малює життя та „поінформованість“ біло-емігрантщини СРСР.

В головних ролях знімалися артисти: Білецька, Гарін та Чембарський.

Зйомки провадилися в Одесі, де в павільйонах фабрики було відтворено шинки Константинополя й Парижа.

В Криму (Ялті, Алупці, Ливадії) було заснято масовки, паніку в місті при наближенні червоних, втеча й інше.

В картині гарно виведено красу кримської природи.

СОНЦЕВІ роздувало широкі халози, на штанах на старих, на мильтонових—ой пливли в блакить зелені простори без кінця без краю.

Соковиті дні проходили з запахом спотикались і падали у безвість ночі,—ой пливли в блакить зелені простори без кінця і без краю...

... Били мене довго!

— У-ех! — пужално тріснуло...

А місяць реготався... Завжди був лагідний, а як побили мене, почав сміятися, як той Яшка Щур...

— У-ех! Чого ж ти смієшся?!

А коли ж іще мене били?

Ага... Теж — на весні...

Тоді як сонцевієм роздувало все те, що роздувається — ой, пливли в блакить зелені простори без кінця й без краю...

— О-й-й! — болючими цвяшками встрельнуло по всьому тілі — здорово бив Трохим...

Аж сонце злякалось та спинилось...

Дихнуло на мене Хведорове обличчя свіжим хлібом,

— Били?

— Би...

— Не плач, Гордійку! і Діянку били...

... Ненавиджу місяць...

* * *

Ідуть дні над якономією, підходять до батрацької кухні,

Аркадій Любченко.

„Путемна бурь“.

Я — герой!

Зарівав Трохима...

А тоді на втьоки...

Не битимуть — утечу...

Бо я — герой!

А за мною буйне перекоти-поле, зелені простори й пріла кожушина...

Ех на коні, до лісу! У-ех! Д-ех! Ігі-гі-кі-ніч.

* * *

— А чому ти, Гордійку, богу не молишся? не молишся бо от тебе й б'ють!

— Не молюсь, бо купіть мені, мамо, ножика такого, як Яшки...

— Куплю тобі ножика, піді говій, уже вербна кінчається

— Я сповіди боюся...

Треба попові правду сказати, що я не хотів паничи покалічити, а вже тих днів весняних, що їх Яшка був ножом понастругував, не буде...

Через те и хочеться вхопити рукою шмат неба, або чутись об паркан.

А замість цього всього мене лише Діянка рожевою з горю пружиною...

Не розлучалися ми з Діянкою з цього дня.

Хотіли й говіти разом, але сторож пугнув її з церквю дрючком...

Говів я, але в церкві мене було...

Хтось чужий, маленький

— У-ех! Чого ж ти смієшся?!
А коли ж іще мене били?

Ага... Теж — на весні...

Тоді як сонцевієм роздувало все те, що роздувається — ой, пливли в блакиті зелені просторі без кінця й без краю...

— О-й-й! — болючими цвяшками встрельнуло по всьому тілі — здорово бив Трохим...

Аж сонце злякалось та спинилось...

Дихнуло на мене Хведорове обличчя свіжим хлібом,

— Били?

— Би...

— Не плач, Гордійку! і Діянку били...

... Ненавиджу місяць...

* * *

Ідуть дні над якономією, підходять до батрацької кухні, одчиняють двері, натовпом повзуть у батрацьку кухню, проповзають, крекчучи, через закурену кухню, вилазять із кухні й латати: поспішно тікають...

В кухні — сум... на печі дух...

Забігає до мене фершал помацати синяки... Показує бороду Хвед і бородою питає.

— Били?..

— Били...

— Нічого... І Діянку били...

Коли челядь розходиться з кухні, я замотуюся з головою в рядно, підкладаю під голови онучі, накладаю на молоді груди ганчірок.

Я — герой...

Коли смердить у кухні горшками, помями, розпариною кожушиною тоді

Я — герой!

Коли повітря в кухні таке, що хоч сокиру вішай тоді —

Я — герой!

Я підкрадаюся до Трохима. Він спить... А я його ножом по горлі — рраз!

— Не молюсь, бо купіть мені, мамо, ножика такого, як Яшки...

— Куплю тобі ножика, піді говій, уже вербна кінчається

— Я сповіди боюся...

Треба попові правду сказати, що я не хотів панича покалічити, а вже тих днів весняних, що їх Яшка був новим понастругував, не буде...

Через те и хочеться вхопити рукою шмат неба, або чутись об паркан.

А замість цього всього мене лиже Діянка рожевою з гофрированою пружиною...

Не розлучалися ми з Діянкою з цього дня.

Хотіли й говіти разом, але сторож пугнув її з церквю дрючком...

Говів я, але в церкві мене було...

Хтось чужий, маленький стояв, а причастя ковтав я...

Пам'ятаю це, як зараз...

Сказав попові той чужий усе, що знав...

А піп його питає:

— Чий ти?

— Мотрин — сказав я, бо так мене всі звали...

* * *

На великдень прийшов батько...

Прийшов, зліз на шопу, а з шопи зарізаний голос:

— Митре! Я зараз літати буду...

Кругом регіт...

Полетів батько оберемком на землю...

Полетів батько оберемком, а я пам'ятаю кров з-під уха й перекручену на білої голову...

А пан і каже:

— Щастя ваше, що панич поправляється! Вон звідси! Марш! Покидав я страшний двір, а Трохим з хлопцями грав у порожнє відро прощального марша...

За брамою й Діянка зрадила... Одвернулась і хвостом мете...

А над селом великодні дзвони — сюди, туди й он куди і в темну бур'я!

Остап Вишня.

Звільнення

Одного

разу в моєму житті трапилось мені спостерігати випадок надзвичайної байдужості однієї лю-

Оповідання Максима Бонтемпелі (перек. з італійської).

Автор цього оповідання — Максим Бонтемпелі один із відомих сучасних італійських гумористів. Це його оповідання друкується вперше українською мовою і перекладено спеціально для „Всесвіту“.

сталося нічого особливого. Я віддав би 20 років свого життя (і був би через все це сьогодні дуже нещасливий), щоб тільки довідатись чи відповіла йому Альба!.. Увечері четвертого дня мій ангел хранитель прошепотів мені: „Увага!“.. І дійсно о пів до шостої шеф диктував:

— Дорога, вельмишановна, кома, через те, що ви й досі не відповіли на мій лист від 7-го цього місяця, кома, і я не можу бути переконаним, кома, що це може означити ОДКАЗ, кома, щоб перебалакати, кома, повідомте мене, кома, чи не згодні ви перебалакати зі мною особисто. Я міг би зустрітись з вами в суботу, кома, 12-го увечері о пів до сьомої, кома, в кондитерській на розі Корсо Кавур, кома, в останній кімнаті, крапка...

З великою пошаною завжди Ваш...

Адреса: „Альба Лукані“ Via Ардезія 15. кома. Тут.

Альба Лукані написала. Він підписав чорнильним олівцем і почав диктувати віншувальний лист своїй тітці в Казалемон Феррато з приводу дня її народження.

* * *

Так продовжувалось 6 місяців. Шість місяців!! Спочатку два, потім три рази на тиждень, потім кожен день з понеділка до неділі. У мене виникло тисячі надій на моєму стільці. Я обурювався з олівцем в руках! З листів Віргілію було ясно, що Альба ні разу не відповіла ні на одного листа і не йшла ні на які переговори. А Віргілію чекав, надіявся, диктував, дивився кудись у просторинь і перетинав кімнату. То він страшенно обурював мене, то мені хотілося його застергти, потім раптом, я почував велику симпатію до їх обох і виникало бажання кинути їх в обійми один до одного, а потім приходило в голову кинути бомбу в порожнє місце між мною і дверима, за які кожного дня заходив Віргіліо Капо. Я вже ніколи не чув од неї ні „добридень“ ні „до побачення“. А ставала вона все кращою й кращою.

Отак я пересидів десять стільців і майже ззів шістьнадцять олівців.

У той час я працював у невеличкому заводі, який належав чоловікові, що опісля став великим промисловцем, — Віргіліо Капо.

Моя праця полягала в тому, щоб висидіти більшу частину дня за малезеньким столиком, що стояв у кутку кімнати, заповненому документами та паперами.

Порядок мене стояла машинка до писання з друкарщицею до неї. Між ними й моїм столиком залишалось порожнє місце, що його на проміжки кожного вечора перетинав упоперек Віргіліо Капо, диктуючи

мій диктував друкарщиці Альба Лукані листи й адреси.

Я закладав листи в конверти, запліював їх, наліплював марки й віддавав на пошту.

Мій порядок не порушувався нічим, крім того, що кожного дня рівно о шостій годині шеф припиняв диктовку ділових паперів і півгодини диктував свої особисті листи.

Друкарщиця брала другий папір, на якому не було бланку фірми, а на ньому стояла адреса Віргіліо Капо.

Однак о 6-й годині виходив шеф з бюро. Друкарщиця виходила разом з ним і швидко клеїв далі, але як не кваліфікувався все одно не встигав дойти ні на східця, ні на вулиці. Я ніколи не чув від неї інших слів „добридень“ та „до побачення“. Можу забожитись, що мені не вдалося веселим спробувати забалакати з нею.

Одного разу в понеділок 7-го квітня ходив з кутка в куток по тому маленькому місці, що одділяло мене від Альба Лукані, як завжди, Віргіліо Капо диктував, не звертаючи уваги ні на мене, ні на Альба Лукані. Я наліплював поштові марки. О

...літком, що стояв у кутку кімнати, заповненому документами та паперами.

Мене стояла машинка до писання з друкарщицею до неї. Між мною й моїм столиком залишалося порожнє місце, що його на проміжки кожного вечора перетинав упоперек Віргілію Капо, диктуючи

й диктував друкарщиці Альба Лукані листи й адреси.

Вона закладала листи в конверти, заліплював їх, наліплював марки й віддавала на пошту.

В той порядок не порушувався нічим, крім того, що кожного дня рівно до шостої шеф припиняв диктовку ділових паперів і півгодини диктував свої особисті листи.

Друкарщиця брала другий папір, на якому не було бланку фірми, а тільки домашня адреса Віргілію Капо.

Понад 6-ї години виходив шеф з бюро. Друкарщиця виходила разом з ним. Я швидко клеїв далі, але як не квапився все одно не встигав вийти ні на східцях, ні на вулиці. Я ніколи не чув від неї інших слів крім «добридень» та «до побачення». Можу заборжитись, що мені не було ніяк веселим спробувати забалакати з нею.

Одного разу в понеділок 7-го квітня ходив з кутка в куток по тому самому місці, що одділяло мене від Альба Лукані, як завжди, Віргілію Капо диктував, не звертаючи уваги ні на мене, ні на Лукані. Я наліплював поштові марки. Ось так, як завжди, Капо сказав:

Особисті листи.

Альба Лукані взяла другий папір. Віргілію Капо надзвичайно добре пам'ятаю це, сподіваюся, продиктував лист своєму кравцеві що до того, як почав диктувати другий лист. Як тільки в той час я гриз оливоць, але раптом припинив свою роботу, коли почув перші слова: Вельмишановна, кома, милостива, кома. Коли я почув далі то був здивований без

Через те, що я вас страшенно кохаю, я не можу не відмовити, кома, дати мені можливість перебалакати з вами я цій справі,

Шеф був закоханий. Я подивився на нього: він зник байдуже кудись у просторинь.

Закоханий продовжував:

Я був би вам дуже вдячний, кома, коли б ви на протязі трьох днів дали відповідь на означену адресу, крапка.

Великою пошаною остаюсь тільки Ваш.

Мене забирав сміх. Але я і не поворухнувся на мою стільці. Віргілію Капо сказав:

Адреса.

Я прислухався.

Альба Лукані. Тут, Віа Ардезія 15.

Я відчув, що неначе блискавка вдарила в мене, коли Віргілію Капо, нахилившись до друкарщиці.

Вона ні раз друкувала на конверті адресу, яку давав, коли Віргілію Капо, нахилившись до друкарщиці, писав чорнильним олівцем листа.

Він знову розігнувся і продовжував хохотати.

Альба Лукані поклати в машинку новий лист і Віргілію Капо диктувати третій лист. У мене все танцювало, і коли я того дня побачив то тільки через те, що я взагалі по натурі свій—математично точний.

О 6-ї години Віргілію Капо зник з бюро, а разом з ним зник і Альба Лукані. Мені здається, що я наліпив на той лист дві чи три марки, крім того я пережив три неспокійних доби, протягом яких не

домте мене, кома, чи не згодиться ви перебалакати зі мною особисто. Я міг би зустрітись з вами в суботу, кома, 12-го увечері о пів до сьомої, кома, в кондитерській на розі Корсо Кавур, кома, в останній кімнаті, крапка...

З великою пошаною завжди Ваш...

Адреса: „Альба Лукані“ Віа Ардезія 15. кома. Тут.

Альба Лукані написала. Він підписав чорнильним олівцем і почав диктувати віншувальний лист своїй тітці в Казалемон Феррато з приводу дня її народження.

* * *

Так продовжувалося 6 місяців. Шість місяців!! Спочатку два, потім три рази на тиждень, потім кожен день з понеділка до неділі. У мене виникло тисячі надій на моєму стільці. Я обурювався з олівцем в руках! З листів Віргілію Капо було ясно, що Альба ні разу не відповіла ні на одного листа і не йшла ні на які переговори. А Віргілію чекав, надіявся, диктував, дивився кудись у просторинь і перетинав кімнату. То він страшенно обурював мене, то мені хотілося його застергти, потім раптом, я почув велику симпатію до їх обох і виникало бажання кинути їх в обійми один до одного, а потім приходило в голову кинути бомбу в порожнє місце між мною і дверима, за які кожного дня заходив Віргілію Капо. Я вже ніколи не чув од неї ні «добридень» ні «до побачення». А ставала вона все кращою й кращою.

Отак я пересидів десять стільців і майже ззів шістьнадцять олівців. Я обурювався більше й більше. В кінці 6-го місяця мене охопила ненависть до людей й життя. Я подумував про самогубство.

Але раптом мене врятовано. Коли я стояв уже однією ногою в могилі, мене несподівано врятувало два листи Віргілію Капо, його останні листи.

— Діло було в жовтні, коли Віргілію продиктував ось таке:

Вельмишановна пані! В зв'язку з тим, що я до цього часу не маю відповіді на свої вісімдесят два листи, я вважаю за необхідне повідомити вас, що я прошу вас бути моєю дружиною. Коли ви не дасте мені відповіді на протязі двох днів, то я буду вважати це за відмовлення і більше не турбуватиму вас, а запропоную своє кохання, що зараз ще належить вам, кому небудь іншому. Поки-що залишаюся відданий вам цілком ваш.

Коли я почув цього листа у мене знову прокинувся великий інтерес до життя. Протягом двох днів я дарма роздивлявся обличчя Альба і Віргілію. Коли наступив третій день мене почало трясти трястя. І трясло цілий день. Увечері я почув, як Віргілію диктував:

— Шановна панно! Раптом мені прийшло в голову, що було всього четверть на шосту. Чи не напала на Віргілію Капо нетерплячка, що він приватний лист почав диктувати в призначений для торговельних листів час? Чи лист був для Альба? Чи це означало, що вона йому відповіла? Та чому він тоді не написав: вельмишановна панно? Це був кінець? Він зрікся?!!

Увесь світ здавався мені величезним чорним биком. І хоч це все відбулося на протязі двох

секунд, мені здавалося за сорок тисячеліть.

— В зв'язку з тим, що ви повідомили мене, що виходите за мене заміж, прошу вас вважати контракт, який склали ви під час вступу на роботу в нашу фірму, за скасований. Адреса: Альба Лукані Віа Ардезія 15. Тут.

Це був діловий лист. На другий день Альба не прийшла. Через кілька днів я дізнався про свадьбу Віргілію Капо з Альба Лукані.

Закоханий Шеф продовжував: — ... „Я був би вам дуже вдячний, кома, коли б ви на протязі трьох днів дали відповідь на вищезазначену адресу, крапка“.

Художник Михайло Жук

Художник і письменник Михайло Жук став відомий на Україні з 1911 р., коли він уперше виступив зі своїми роботами на виставці образотворчого мистецтва в Києві. Колишній вихованець київської художньої школи Миколи Мурашка, художник, закінчивши її, виїхав до Кракова, що давав на кінці XIX століття притулок більшості української молоді охочій працювати пензлем.

В краківській академії Михайло Жук був одним з кращих учнем спочатку в класі професора Цінка, а потім польського художника й письменника Висмянського, що міцно прищепив нашому художникові свою живописну манеру й любов до декоративності.

Цікаво, що учень пішов за учителем не тільки в манері живописних робіт, а навіть у виборі собі саме двох професій письменника й художника, хоча тут маємо може просто випадковість, а не сліпе наслідування.

Загалом же Жук з Краківської академії взяв тільки основні принципи і з поворотом на Україну став українським художником краківської школи, почав самотужки українізувати Висмянського, використовувати його декоративність (професор Жука був декоратор), вживаючи її українізованою на портретах.

Такий портрет археологам Біляшівського (вугіль і кольоровий олівець) ще з 1903 року, портрет батька художникового (пастель) 1908 року, портрет Шрага (пастель) 1911 року. До цієї ж таки першої групи робіт Жука доводиться віднести й двоє декоративних пано: акварель з 1914 року й акварель „Казка“ не датовану.

Перше, що звертає на себе увагу при розгляді портретних робіт художника цього першого періоду його творчості це їхнє тло.

Видати одразу, що він не може спекатися декоративною прикраси полотна не може зріктися впливу свого вчителя Висмянського.

Цілком реалістична трактовка в портреті археолога Біляшівського і не, аби-яка техніка олівця, місцями тонке, майже графічне підкреслення форм обличчя, що надає йому великої зосередженості.

Але цікаво, що художник декорує свої портрети. Тяжко сказати, що саме мав він на меті, цим декоруванням, можливо це було просто бажання й спосіб показати, що портретована особа українець (дата робіт дає підстави припускати це), чи це просто переконання в конечній потребі вводити до живописної роботи декоративний елемент.

Ця декоративність, в портретах Біляшівського й батька художникового ніби й виправдана. Звертаючись до Жукових декоративних пано, власне до

Казка (Акварель).

„Казки“, треба визнати його за поважного знавця цієї галузі живописи. „Казка“ виконана тонко, з великим чуттям декоративності й смаком. Друге пано слабніше, менш фантастичної „Казки“, від його віє містикою, тхне ніби Котарбінським. Такий Михайло Жук до імперіалі-

справу, яку йому доручили. Віднести й двоє декоративних панно: акварель з 1914 року й акварель „Казка“ не датовану.

Перше, що звертає на себе увагу при розгляді портретних робіт художника цього першого періоду його творчості це їхнє тло.

Видати одразу, що він не може спекатися декоративної прикраси полотна не може зріктися впливу свого вчителя Висмянського.

Цілком реалістична трактовка в портреті археолога Біляшівського і не, аби-яка техніка олівця, місцями тонке, майже графічне підкреслення форм обличчя, що надає йому великої зосередженості.

Але цікаво, що художник декорує свої портрети. Тяжко сказати, що саме мав він на меті, цим декоруванням, можливо це було просто бажання й спосіб показати, що портретована особа українець (дата робіт дає підстави припускати це), чи це просто переконання в конечній потребі вводити до живописної роботи декоративний елемент.

Ця декоративність, в портретах Біляшівського й батька художникового ніби й виправдана. Звертаючись до Жукових декоративних панно, власне до

Казка (Акварель).

„Казки“, треба

визнати його за поважного знавця цієї галузі живописи. „Казка“ виконана тонко, з великим чуттям декоративності й смаком. Друге панно слабніше від тичної-фантастичної „Казки“, від його віє містикою, тхне ніби Котарбінський.

Такий Михайло Жук до імперіалістичної війни.

Не визнати його за майстра звичайно не можна, бо він майстер, прикладати ж до цих його робіт сучасний критерій і виходячи з його заперечувати роботи Жука, звичайно було б не логічно. Михайло Жук до 1914 року включно, для нас має бути українським художником з дужими впливами краківської школи, і закоханням в декоративність та де-якою хворістю на модний тоді новоспечений український орнамент, що все звичайно цілком виправдане часом.

Другий період творчості художника за датами на роботах почався з 1919 року.

І в манері і в композиції позначився знову такий час.

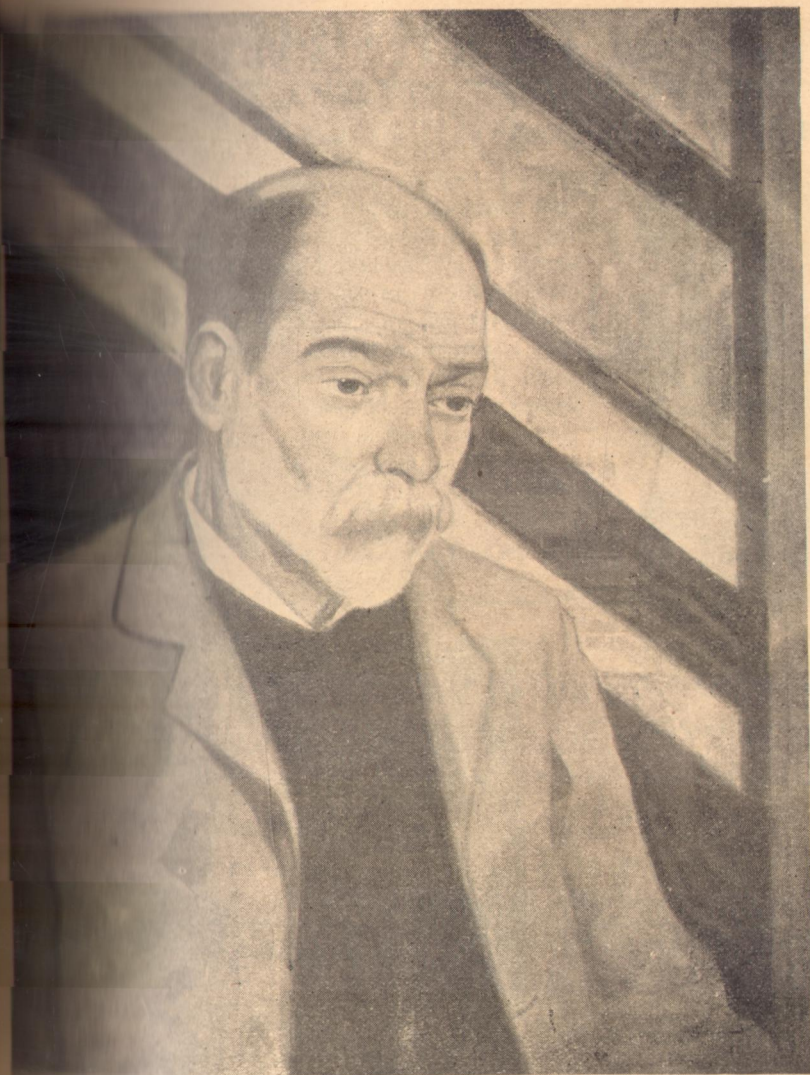
Дуже, палке захоплення футуризмом тоді на Україні

Портрет молодого поета Дмитра Тася. (Кольоровий олівець, вугіль).

Портрет т. Маркс. (Кольоровий олівець, вугіль).

Портрет батька художника (Пастель).

Серію портретів М. Жука з другого періоду його творчості треба вважати чи не за початок переведення в життя ще давнього наміру художника.

Нам відомо, що він мав відобразити в живописи й малюнках працю її найрізніших професіях.

Одже згадані портрети чи й не є перший крок до здійснення цього наміру.

За поодинокими винятками ці портрети захоплюють одну галузь-письменників.

Звичайно на підставі кількох портретів та ще й з однієї професії, не надто характерної для інтерпретації згаданого задуму, не можна щось певне сказати.

Щоб далось встановити скільки даних має художник для реалізації, цікавої й широкої думки втілення в живописних і графічних формах праці треба дати значно більше матеріалу.

А думка оригінальна й інтересна.

Вона показує, що художник розуміє свою суспільну місію.

Хочеться, щоб художник почав переводити її і, розпочав роботу над малюнками та портетами різних галузів праці з тавром своєї професії.

Останніми часами Михайло Жук, запродав Книгоспільці для видання низки портретів українських письменників, що разом з кількістю згаданих нами робіт виразно говорить за працьовитість художника й поважну продукційність його праці.

Мимо суто-мистецької роботи Михайло Жук працював і над іншим.

З 1917 року по 1919 він був професором Української Академії Мистецтв у Києві, потім брав участь у громадському житті свого рідного міста (Чернігів), нарешті з осені 1925 року знову запрошений на професора Одеської політехніки, де працює й зараз.

Микола Зеров (Вугіль)

Портрет батька художника (Пастель).

не повинило й Михайла Жука. Портрети Курбаса, Слісаренка, (вугіль)

Манера набирає вугловатости, з живописної живої лінії малюнку поперечних робіт, художник переходить до гострого штриха, і треба сказати, що на користь собі, декоративне тло, Михайло Жук не кидає користатися й тепер портретних роботах, переходить до безпечної композиції з гострих площин, або геометричних форм, раніша натуралістичність портретування заміняється на стилізацію, поруч залишаються квіточки, й емблеми (портрет Курбаса).

Жук очевидно хотів піти за вітром з тієї Франції, проте не подолав стародавнього до революційного Жука з Кракова і перейшов до фотографічно-точного портретування, залишивши в данину часові тільки ту частину, що раніше присвячував орнаментному, передвоєнному орнаментному живопису.

Портрети від цього виграли вже Могильного й сина художникового не зрівняти з Курбасом і Слісаренком, залишивши ще правду тло, та й воно що далі то простовіше поводить себе, тільки часом з'являючи серіями емблем, ієрогліфів або чогось не зрозумілого (Марко Вороний, Іваненко, Тась, донька Коцюбинського).

Дві ж роботи товаришки Маркс з 1924 року й Зерова не датована вже спекались декоративного додатку; перша частково, друга цілком і можуть бути визнаними за творчість з другого періоду творчості Жука.

Особливо це треба сказати про портрет Зерова, не письмо, а ми б сказали графіку

Підсумовуючи все, хочеться, щоб Михайло Жук також зрозумів оскільки його портрет Зерова, своєю простотою підносилися над всі інші з другого періоду з тією декоративністю і стилізацією в портретних роботах.

має художник для реалізації, цікавої й широкої думки втілення в живописних і графічних формах праці треба дати значно більше матеріалу.

А думка оригінальна й интересна.

Вона показує, що художник розуміє свою суспільну місію.

Хочеться, щоб художник почав переводити її і, розпочав роботу над малюнками та портретами різних галузів праці з тавром своєї професії.

Останніми часами Михайло Жук, запровадив Книгоспілці для видання низки портретів українських письменників, що разом з кількістю згаданих нами робіт виразно говорить за працьовитість художника й поважну продукційність його праці.

Мимо суто-мистецької роботи Михайло Жук працював і над іншим.

З 1917 року по 1919 він був професором Української Академії Мистецтв у Києві, потім брав участь у громадському житті свого рідного міста (Чернігів), нарешті з осені 1925 року знову запрошений на професора Одеської політехніки, де працює й зараз.

В. Хмурий.

Портрет Шрага. (Пастель).

НОВИНИ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ

ДИНОСУАР НА ВИСТАВЦІ В КАНАДІ.

У ВІННІПЕЗІ, в Канаді, в перших днях лютого 1926 р., відбулася цікава виставка історичних звірів. На особливу увагу заслуговував диносаур і мамут, що зроблені були в колишній природній своїй велечині. Звірі при відповідному електричному механізмі в середині — можуть: рухатись, кліпати очима, роззявляти пащі, крутити головою на всі боки, словом, бути живі. Будова цих велитнів відбувалась за безпосередніми вказівками вчених. Відкриваючи виставку у Вінніпезі промовляли професори університету до численної публіки, що з'їхалася навіть з подальших околиць на неї.

На картині фотографія диносаура з вінніпезької виставки.

ЯК ШУКАЮТЬ ПОКЛАДИ

Метали, кам'яне вугілля, сіль та інші поклади шукають різно, користуючись з наукових винаходів.

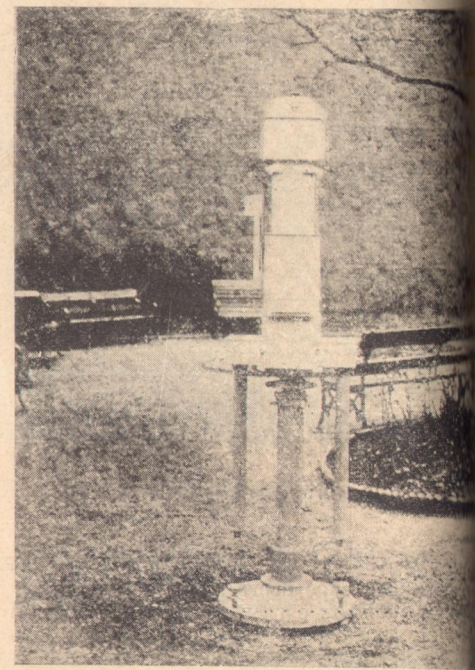
Серед приладів, зокрема, кам'яного вугілля, особливо цікаві чутливі терези професора фізики в Будапешті—Еötvösa.

Цей прилад настільки чутливий, що виявляє присутність вугілля, соли на великій глибині і навіть присутність людини відбивається на ньому.

В Америці більшість компаній кам'яно-вугільних копалень користуються з цього приладу.

Дуже цікавий прилад, що виявляє присутність у землі золота, води та інших елементів.

Зветься цей прилад—радіо-еманатор.

поклади шукають різно, користуючись з гілля, особливо цікаві чутливі терези професора фізики в Будапешті—Еötvösa.

Оріховий прут. Сам по собі рухається коли його проносять там, де існують підземні джерела води.

Шукають руду за допомогою електричного току, за допомогою магнітної голки, сейсмографів, радіо.

Цей прилад настільки чутливий, що виявляє присутність вугілля, соли на великій глибині і навіть присутність людини відбивається на ньому.

В Америці більшість компаній кам'яно-вугільних копалень користуються з цього приладу.

Дуже цікавий прилад, що виявляє присутність у землі золота, води та інших елементів.

Зветься цей прилад—радіо-еманатор.

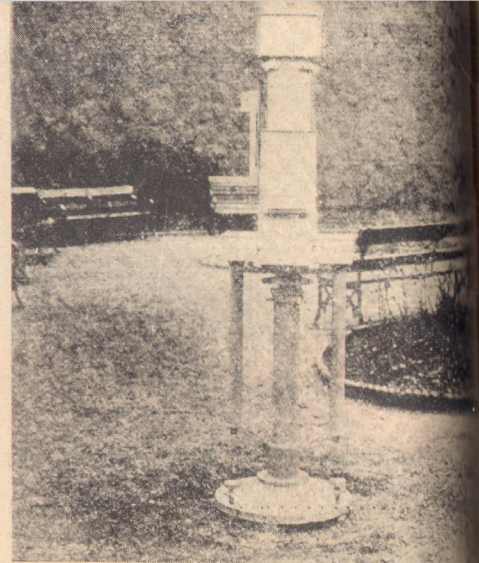
Як кажуть де-які вчені, цей радіо-активний прилад відчуває чинність атомів елементів.

Але природа має, очевидно, теж свої, природні чутливі прилади.

В багатьох країнах відшуковують підземне джерело за допомогою оріхового прута. Над тим місцем, де є в землі вода, прут починає тремтіти в руках і гнутися.

Можливо, він теж чує вплив атомів

На це питання наука не дала поки відповіді.

Чутливі терези, що вказують на поклади вугілля в землі.

Радіоактивний апарат, що виявляє присутність під землею золота та інших металів.

З п'ятого номера

передплатну ціну, а також ціну окремих номерів на журнал „ВСЕСВІТ“ знижено

Вартість одного примірника **20** коп.

ШАХИ ТА ШАШКИ

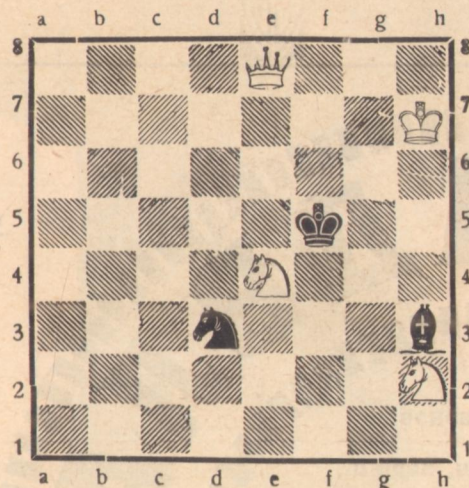
За редакцією І. Л. ЯНУШПОЛЬСЬКОГО.

Завдання ч. 25. С. Э. Еккарда.

Етюд ч. 20 А. А. Савельєва.

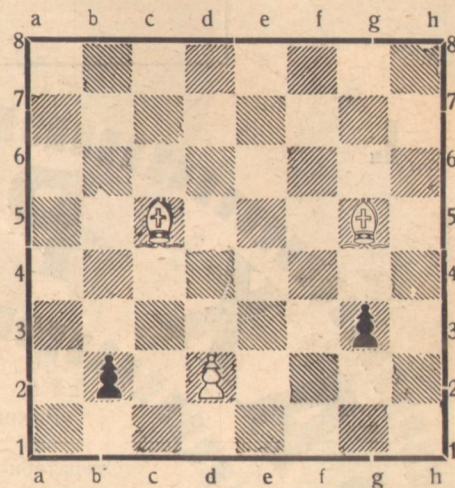
Карлос Торре 20р. наймолодчий учасник міжнародного турніру в Москві 1925 року. На цьому турнірі разом з гросмейстером Тартаковим Торре поділив 5 і 6 місце.

Білі — Крh7 Фе8 Ке4, h2 (4)

Чорні — Крf5 Чh3 Кd3 (3)

Мат за 2 ходи.

Білі — Д c5, g5, ш d2 (3)

Чорні — Ш b2, g3 (2)

Білі виграють.

Партія ч. 23. Індійська.

Відіграна на міжнародному турнірі в Москві 1925 р.

Білі — Н. Торре, Мексика.

Чорні — Б. Вєарлінський, Москва.

d3 = d4	K	g8 — f6	15.	C	b3 — c2	b6 — b5
g1 = f3		b7 — b6	16.	T	f1 — f2	Φ d8 — b6
f1 = g5	C	c8 — b7	17.	T	a1 — f1	f7 — f5
h1 = d2 ¹⁾		d7 — d5	18.		e5 : f6	T f8 : f6
e3 = e8	K	b8 — d7	19.	K	d2 — f3	T a8 — e8
f1 = d3		e7 — e6	20.	Φ	h3 — g3	K d7 — f8
f3 = e5 ²⁾		a7 — a6	21.	K	f3 — e5	Φ b6 — d8
f5 = f4	C	f8 — e7	22.		h2 — h4	T f6 — f5

15. Т	a1 — c3	Т	a8 — e8	21. Ф	c7 — g3 ³⁾	Кр	d8 — h8
16. Ф	c3 — a5		a7 — a6	22. С	d1 — b3	К	f6 — d5
17. К	e5 — c4	Ф	d6 — e7	23. Ф	g3 — e5	Т	f8 — f6 ⁴⁾
18. Ф	a5 — e5	С	d7 — c8	24. К	c4 — d6	Т	e8 — f8
19. С	e2 — d1	К	f6 — d7	25. К	d6 : c8	Т	f8 : c8
20. Ф	e5 — c7	К	d7 — f6	26. С	b3 : d5	чорні здалися ⁵⁾	

1) Принцип гри Альохина: хуткий розвиток фігур для атаки.

2) Несподіваний хід для чорних.

3) Чорні допомагають розміну ферзів, але білі ухиляються від цього.

4) Помилка; слід було грати 23... Ф e7 — c7.

5) Жадний пішак не може брати С d5.

Партія ч. 15 Кол.

Відіграна на Міжсоюзному чемпіонаті в Москві 1925 р.

Білі — В. Н. Руссо, Москва.

Чорні — П. А. Слезкін, Умань

11. b6 — a7 e7 — d6

онів міжнародного турніру в Москві 1925 року. На цьому турнірі разом з гросмейстером Тартаковим Торре поділив 5 і 6 місце.

Чорні — Kpf5 Ch3 Kd3 (3)

Торні — ш 02, g3 (2)

Мат за 2 ходи.

Білі виграють.

Партія ч. 23. Індійська.

Відграна на міжнародному турнірі в Москві 1925 р.

Білі — К. Торре, Мексика.		Чорні — Б. Веарлінський, Москва.	
d2 — d4	K g8 — f6	15. C b3 — c2	b6 — b5
g1 — f3	b7 — b6	16. T f1 — f2	Ф d8 — b6
e1 — g5	C c8 — b7	17. T a1 — f1	f7 — f5
b1 — d2 ¹⁾	d7 — d5	18. e5 : f6	T f8 : f6
e2 — e3	K b8 — d7	19. K d2 — f3	T a8 — e8
f1 — d3	e7 — e6	20. Ф h3 — g3	K d7 — f8
f3 — e5 ²⁾	a7 — a6	21. K f3 — e5	Ф b6 — d8
f2 — f4	C f8 — e7	22. h2 — h4	T f6 — f5
0 — 0	c7 — c5	23. C c2 : f5	C e7 : h4
e2 — c3	0 — 0 ³⁾	24. C f5 — g6 ⁴⁾	C h4 — g3
d1 — f3	K d7 : e5 ⁴⁾	25. C g6 — f7 + Kp	g8 — h8
f4 : e5	K f6 — d7	26. C f7 : e8	C g3 : f2 +
f3 — h3	g7 — g6	27. T f1 : f2	чорні здалися.
g5 — h6	c5 — c4 ⁵⁾		

Торре часто розвиває так свою гру: обороняє ферзевий фланг і атакує центрі на фланзі короля.

Цей хід типовий для цього варіанту.

На 10... K f6 — e4 полегшив би позицію чорних, тепер білі уже не бояться його.

Цей розмін дає білим відкриту лінію f.

На 14... T f8 — e8 білі жертвують туру на f7, що веде до швидкого мату. 15. T : f7 Kp : f7 16. T f1 + Kp g8 17. Ф : e6 + Kp h8 18. T f7 : f8 19. T : d7 + i e2 ходи мат.

Виспіваний кінець! на 24... K f7 : g6 білі грають 25. T f2 — f7 і у них нема оборони від T g7 + i K f7 ×.

Ця партія Торре розиграв елегантно.

Партія ч. 30. Дебют ферзевих пішаків.

Відграна на турнірі у Гастінгсі (Англія) у грудня 1925 р.

Білі — А. Альохін.		Чорні — А. Вальтук.	
d2 — d4	d7 — d5	8. Ф d1 — c2	f7 — f5
e2 — e4	e7 — e6	9. c4 : d5	K e4 : c3
b1 — c3	C f8 — e7	10. d5 — d6 ²⁾	Ф e7 — d6
g1 — f3	K g8 — f6	11. Ф c2 : c3	K b8 — d7
e1 — g5	K f6 — e4	12. C f1 — e2	K d7 — f6
g5 : e7	Ф d8 : e7	13. 0 — 0	0 — 0
e2 — e3 ¹⁾	c7 — c6	14. K f3 — e5	C c8 — d7

15. T a1 — c3	T a8 — e8	21. Ф c7 — g3 ³⁾	Kp d8 — h8
16. Ф c3 — a5	a7 — a6	22. C d1 — b3	K f6 — d5
17. K e5 — c4	Ф d6 — e7	23. Ф g3 — e5	T f8 — f6 ⁴⁾
18. Ф a5 — e5	C d7 — c8	24. K c4 — d6	T e8 — f8
19. C e2 — d1	K f6 — d7	25. K d6 : c8	T f8 : c8
20. Ф e5 — c7	K d7 — f6	26. C b3 : d5	чорні здалися ⁵⁾ .

¹⁾ Принцип гри Альохина: хуткий розвиток фігур для атаки.

²⁾ Несподіваний хід для чорних.

³⁾ Чорні допомагають розміну ферзів, але білі ухиляються від цього.

⁴⁾ Помилка; слід було грати 23... Ф e7 — c7.

⁵⁾ Жадний пішак не може брати C d5.

Партія ч. 15 Кол.

Відграна на Міжсоюзному чемпіонаті в Москві 1925 р.

Білі — В. Н. Руссо, Москва.		Чорні — П. А. Слезкін, Умань	
1. c3 — d4	b6 — a5	11. b6 — a7	e7 — d6
2. d4 — c5	d6 : b4	12. b2 — a3	d6 — e5
3. a3 : c5	f6 — g5	13. d2 — c3	h6 — g5
4. b2 — c3	g7 — f6	14. c1 — d2 ¹⁾	g5 — f4 ¹⁾
5. a1 — b2	h8 — g7	15. a3 — b4	f6 — g5 ²⁾
6. c5 — b6	a7 : c5	16. d4 : f6	g5 : e7
7. e3 — f4	g5 : e3	17. g3 : e5	c7 : b6 ³⁾
8. f2 : b6	h6 — g5	18. a7 : c5	c7 — d6!
9. c3 — d4	g5 — h4	19. c5 : e7	d8 : b2
10. g1 — f2	g7 — h6		Білі здалися.

¹⁾ Білі прогавили комбінацію чорних, слід було грати 14. f2 — e3 h4: f2 15 e3 : g1 і гра рівна.

²⁾ Замаскований хід, що дає чорним швидкий виграш.

³⁾ У цьому ході вся краса комбінації чорних.

ХРОНІКА

Вища Рада фізичної культури оголошує турніри переписки в шахи і шашки. Турніри відбудуться колективні, у яких беруть участь шахові гуртки, й індивідуальні для окремих аматорів. Заяви для участі надсилається по адресі ВРФК при ВУЦВК на ім'я секретаря А. Альохина. Керуватимуть цими турнірами т.т. Альохін, Глібів і Янушпольський.

ПОПРАВКИ:

В № 5 „Всесвіту“ з недогляду редакції трапились такі помилки:
На 5 стор. другий рядок, надруковано 20 березня, треба читати: 20 травня; під малюнком знизу, праворуч надруковано Альфред Шліхтер замість Рудольф Шліхтер.

На 6 стор. написи до ілюстрацій треба читати так: 1. Дуан-Ці-Жуй; 2. Ян-Ю-Тін; 3. Суан-Чуан-фон; 4. У-Пей-Фу.

На 18 стор. під ілюстрацією карнавалу зазначено в дужках Італія, замість Франції.

ВУФКУ

ВУФКУ

I.

Режисер—Сазонов

Оператори—Дробін, Веріго -
Даровський

(пригоди одного
емигранта)

В головних ролях:
БЕЛЕЦКАЯ, ГАРІН,
ЧЕМБАРСЬКИЙ.

8 великих
частин

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ

ФОТО-КІНО

УПРАВЛІННЯ

II.

емігранта)

В головних ролях:

БЕЛЕСКАЯ, ГАРІН,
ЧЕМБАРСЬКИЙ.

8 великих
частин

II.

ОСТАННІЙ ВИПУСК
(Одеської фабрики)

ВЕЛИКІ
ХУДОЖНІ
ФІЛЬМИ

Режиссер—

Ф. Лопатинський.

Оператор — Калюжний.

В головних ролях:

Пікулович З., Крига,
Щербак, Мерлаті,
Сімонов.

(7 частин)
(КІНО-РОМАН з часів боротьби
українських робітників з поль-
ським панством)

